

Nyanläggning av vadarlokal på Mäläröarna?

Jan Sondell

Ekerö kommun har omväxlande natur och det finns många fina fågellokaler av olika slag. En typ som saknas är dock en våtmark med grunt vatten lämplig för vadares rastning och häckning. Vi vet att över kommunen pågår vår och höst ett mycket individrikt sträck av vadare. De flyger från Nordsjön upp till arktiska tundran och motsatt väg på hösten. Sträcket sker oftast på så hög höjd att vi ser mycket litet av det från marken. För att flockarna ska rasta under flyttningen kräver de större vadararterna (spovar, kustpipare m.fl.) reaktivt stora öppna ytor (helst 25–50 hektar) med ingen eller kort betad vegetation.

Biotoper

Vid dagens insjöstränder med liten vattenamplitud och inget bete möter oftast en kant av högvuxen vegetation (bladvass, starr eller jättegörö) vattnet. Och innanför vassen saknas blåbård, något som kan uppstå om strandängarna betas. Inga vadarfåglar trivs i den miljön och därför är också rastande vadare numera ovanliga i kommunen. I samband med restaureringarna vid Svartsjöviken uppstod under några år relativt lämpliga områden men som nu nästan har växt igen. Det är relativt enkelt att skapa en fågelsjö genom att dämma en grund vik eller våtmark och där hålla ett vattenstånd på 0,3–1,0 meter. På en sådan åtgärd svarar en rad simänder, doppingar och andra våtmarksfåglar och biotopen håller sig tämligen stabil under ett antal år. Svartsjö Dämmer är exempel på en sådan lokal där det dessutom nästan saknas fisk (på grund av syrebrist vintertid). Insektproduktionen blir god på en sådan lokal och gynnar många andarters ungar.

Att åstadkomma en strandäng med vattenstånd från 0,0 till 0,3 m som är lämplig för vadare är betydligt svårare eftersom den biotopen måste skötas löpande för att hålla sig öppen, annars växer den snabbt igen med högvuxen vegetation. De verktyg man har är:

- Betesdjur
- Mekanisk bearbetning som fräsning och slätter (inklusive slätter efter betet på hösten)
- Vattenståndsvariationer inklusive ispåverkan

För att hålla vegetationen på en sådan nivå att vadarna trivs behövs grovt räknat ett betesdjur per hektar. Man behöver dessutom tillgång till djur av köttraser som har lättare att gå ut i sankta betesmarker, t.ex. Highland cattle eller Angus. Dessa djur måste sedan hysas och utfordras över vinter i en hage och med vindskydd som godkänns av jordbruksverket. Det behövs helst tillgång till en gammal ladugård någonstans på öarna.

Idag finns maskiner som kan köra även på blött och mjukt underlag. För de djupare och vegetationslösa partierna behövs dock dyra specialmaskiner. Slutligen några ord om vattenståndet. Alla tänkbara lokaler påverkas av Mälaren och någon invallning planerad inte, åtminstone inte i ett första skede. Vattenståndet varierade 2012 i Mälaren mellan ca +0,25 m och +0,6 m. Amplituden var alltså som mest 0,35 m men större delen av året var variationen bara 0,10–0,15 m. Det betyder att vi inte kan räkna med mycket hjälp av vattenståndet för att hålla nere vegetationen på en vadarlokal.

Möjliga lokaler

Det viktigaste kravet på en lämplig betad våtmark för vadarna är storleken. Om vi ska få större vadare att rasta eller häcka bör arealen var minst 25 hektar, gärna 50 ha. Vidare bör det finnas anslutande lite högre mark, både för djur och för att få variation och häckplatser vid högvatten. Nedan listas några lokaler som är tänkbara på Mäläröarna och deras respektive för- och nackdelar.

Åkermarken vid Svartsjö dämme

Areal är ca 15 hektar. Idag är området åkermark utom en mindre sankare del intill dämnet. Möjligt finns att reglera vattnet och hålla ett högre vattenstånd än idag. Redan nu finns på våren före sådd och på hösten efter skörd mycket fåglar på denna åker. Tofsvipan häckar med 10–20 par. Här höll t.ex. den berömda stäppvipan till i sällskap med några hundra tofsvipor och när dämnet var nyanlagt häckade ett år dammsnäppa i åkerkanten.

Malmviks strandängar

Även vid Malmvik finns en strandäng och åkermark som periodvis är översvämmad. Då rastar en del vadare och flera par tofsvipor häckar. Arealen är ca 20-25 hektar. Lokalens stora nackdel är att den ligger längs den hårt trafikerade Ekerövägen. En stor kraftledning går också genom området vilket är mindre fördelaktigt om naturvårdsåtgärder skulle locka till sig fler fåglar.

Menhammarsviken

Längs Menhammarsvikens västra strand finns idag ett 40–50 hektar stort område. Slyskog av

al och björk har börjat växa upp på en tredjedel av området. Här skulle en fin vadarlokal kunna anläggas, området är stort och inga störande aktiviteter finns i grannskapet.

Fortsatt planering

Som framgått är frågan om en vadarlokal på Mälärörna fortfarande på idéstadiet. Näst steg blir en noggrannare fältrekognosering för att undersöka de paraktiska förutsättningarna och sedan göra en studieresa till andra likande lokaler. Viktigt är då att besöka platser med liknade hydrologi (ej vattenreglerat strandområde intill sjöstrand vid fiskrik sjö, exempelvis Roxen eller Tysslingen). Efter detta är det dags att upprätta ett förslag till utförande som kan presenteras kommun och markägare.

Förutom istandsättningsåtgärder och investering i betesdjur och vinterviste för dessa kräver en våtmark av detta slag viss skötsel i form av mekanisk markbearbetning, kanske av en tredjedel av arealen årligen. Istandsättningen borde kunna ske som ett LONA-projekt där staten betalar 50 % av kostnaden och den övriga fördelas på donationer, kommunbidrag och ideellt arbete.

Foto: Thomas Johansson

Vy från Svartåmynnings naturreservat vid sjön Roxen. Notera att marken är väl betad ända ut i vattenkanten.